

Πράσινη κοινωνική καινοτομία για την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας

Του Νίκου Χρυσόγελου,

Προέδρου της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης

«ANEMOS ANANEΩΣΗΣ»

www.anemosananeosis.gr

www.facebook.com/socialcooperatives

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα με πολλαπλές επιπτώσεις τόσο στην υγεία όσο και στην γενικότερη ένδεια και πλήττει περισσότερους από **100.000.000** Ευρωπαίους πολίτες. Το 10% των πολιτών της ΕΕ είχε καθυστερήσεις στην πληρωμή των λογαριασμών κοινής ωφελείας το 2015 (37% στα κράτη μέλη που πλήττονται περισσότερο). Το 12 % των πολιτών της ΕΕ δεν ήταν σε θέση να έχουν επαρκή θέρμανση στα σπίτια τους το 2014 (60 % στα κράτη μέλη που πλήττονται περισσότερο), ενώ το 16% του πληθυσμού της ΕΕ κατοικούσε το 2014, σύμφωνα με τις στατιστικές SILC, σε σπίτια με στέγες που έσταζαν και είχαν υγρούς τοίχους (33% στα κράτη μέλη που πλήττονται περισσότερο).

Σύμφωνα με μελέτη που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Απόδοσης Κτιρίων (Buildings Performance Institute Europe-BPIE) "Μετριάζοντας την ενεργειακή φτώχεια στην Ευρώπη" οι τρεις χώρες με τα πιο υψηλά ποσοστά σε όλους τους δείκτες είναι η **Βουλγαρία, η Κύπρος και η Ελλάδα**, ενώ στη Σουηδία, την Ολλανδία, τη Δανία και το Λουξεμβούργο η ενεργειακή φτώχεια δεν φαίνεται να αποτελεί μείζον πρόβλημα, αφού τα ποσοστά των δεικτών εμφανίζονται αρκετά χαμηλά. Ειδικά για Ελλάδα οι παραπάνω δείκτες διαμορφώνονται σε ποσοστό **70% για την αδυναμία διατήρησης επαρκούς θέρμανσης στις κατοικίες, ποσοστό 50.7% για την καθυστέρηση αποπληρωμής οφειλών στους οργανισμούς κοινής ωφελείας και ποσοστό 29.5%, για τα άτομα που ζουν σε κατοικίες με ακατάλληλες συνθήκες διαβίωσης**. Τα ποσοστά αυτά είναι αρκετά υψηλότερα από τους μέσους όρους της Ευρώπης που αντίστοιχα είναι 10.8%, 10% και 15.1%.

Πρόσφατη μελέτη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατέδειξε πως κατά το έτος 2013 ποσοστό της τάξης του **36% των ελληνικών νοικοκυριών αντιμετώπιζε προβλήματα ενεργειακής φτώχειας**, το οποίο μεταφράζεται ως «δυσκολία στην διατήρηση συνθηκών άνεσης στην κατοικία τους» ώστε διασφαλίζονται οι βασικές συνθήκες διαβίωσης και υγείας.

Η ενεργειακή ένδεια συνδέεται με τη γενική ένδεια και είναι «αποτέλεσμα μιας σειράς βαθύτερων αιτιών στα οποία περιλαμβάνονται οι υψηλές τιμές της ενέργειας, οι επιθετικές τεχνικές εμπορίου και εμπορικής προώθησης, παράγοντες που αφορούν την υγεία και την αναπηρία, η έλλειψη πρόσβασης σε εξατομικευμένες προσφορές ή σε διαδικτυακές υπηρεσίες, το χαμηλό εισόδημα, το είδος του συστήματος θέρμανσης που χρησιμοποιείται στο νοικοκυριό καθώς και η ποιότητα και η ενεργειακή απόδοση των κατοικιών». Διαπιστώνεται εξάλλου ότι η

ενεργειακή ένδεια είναι σοβαρότερη στις χώρες με χαμηλότερο επίπεδο κοινωνικών κατοικιών, όπως π.χ. στις ανατολικές και στις μεσογειακές χώρες.

Η ενεργειακή διάσταση στη φτώχεια επηρεάζει σημαντικά και την γενικότερη ένδεια. Συχνά η ενεργειακή φτώχεια οδηγεί σε σοβαρά προβλήματα υγείας ή και αύξηση των ποσοστών πρόωρης θνησιμότητας όπως δείχνουν έρευνες στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες. Λανθασμένες πρακτικές που σχετίζονται με την ενεργειακή φτώχεια μπορεί να έχουν [επιπτώσεις στην υγεία του ευρύτερου πληθυσμού κυρίως μέσω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης](#) που προκαλείται από την καύση ακατάλληλων «καυσίμων» σε συστήματα θέρμανσης (πχ κακής ποιότητας ξύλων σε τζάκια).

Έκθεση του Eurofound με θέμα τη στέγαση στην Ευρώπη διαπιστώνει ότι, λόγω των υφιστάμενων επιπέδων **ακατάλληλων κατοικιών** (στοιχεία του 2011), το συνολικό κόστος των ιατρικών δαπανών επιβαρύνει τις οικονομίες της ΕΕ των 28 κατά περισσότερο **από 170 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως**. Αν πραγματοποιούνταν όλες οι σχετικές επισκευές, οι ιατρικές δαπάνες θα περιορίζονταν κατά περίπου 8 δισεκατομμύρια ευρώ κατά το πρώτο έτος, ενώ θα συνέχιζαν να προκύπτουν οφέλη και στο μέλλον.

Παρόλα αυτά, δεν έχει δοθεί η δέουσα προσοχή στο πρόβλημα και κυρίως δεν έχει αναπτυχθεί μια κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική για την αντιμετώπισή του.

Ποιοι είναι οι λόγοι των υψηλών ποσοστών ενεργειακής φτώχειας

Οι λόγοι για αυτά τα **υψηλά επίπεδα ενεργειακής φτώχειας** στην Ελλάδα είναι πολλοί, κατά την γνώμη μου όμως συμπυκνώνονται στην **έλλειψη κοινωνικής και πράσινης καινοτομίας**. Μέχρι σήμερα οι κυβερνήσεις [αντιμετωπίζουν την ενεργειακή φτώχεια μέσα από μια επιδοματική προσέγγιση](#), με αποτέλεσμα από την μία να διαιωνίζεται το πρόβλημα γιατί δεν αντιμετωπίζεται στην ρίζα του και από την άλλη να σπαταλιούνται σημαντικοί πόροι (πχ επίδομα θέρμανσης για αγορά πετρελαίου) που έρχονται μάλιστα σε αντίθεση με άλλες πολιτικές, όπως αυτήν για την προστασία του κλίματος.

Με δεδομένο ότι η ενεργειακή φτώχεια δεν συνδέεται μόνο με την απουσία εισοδήματος ή με πολύ χαμηλό εισόδημα, αλλά και με πολλούς άλλους παράγοντες, όπως είναι η κατάσταση του κτηρίου, η χωροταξία της περιοχής, η τιμή των καυσίμων και του ρεύματος, η ενημέρωση των πολιτών σε θέματα ενέργειας, οι υπάρχουσες κοινωνικές και ενεργειακές πολιτικές, οι συνήθειες του πληθυσμού, η κλιματική ζώνη, είναι φανερό ότι η αντιμετώπιση του προβλήματος δεν μπορεί να επικεντρώνει μόνο στους οικονομικούς όρους και το εισόδημα.

Πώς μπορεί να περιοριστεί η ενεργειακή φτώχεια

Όπως δείχνουν πολλές έρευνες, η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας δεν μπορεί να προκύψει από πολιτικές που βασίζονται κυρίως σε επιδόματα και σε άμεση οικονομική υποστήριξη των νοικοκυριών για θέρμανση (πχ επίδομα για

αγορά πετρελαίου θέρμανσης) μια και δεν εξασφαλίσουν μια μακροπρόθεσμη και βιώσιμη λύση στο πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας. Η βοήθεια αυτή για να βοηθάει κάπως τα νοικοκυριά πρέπει να επαναλαμβάνεται συνεχώς και άρα οδηγεί σε τεράστια σπατάλη οικονομικών πόρων.

Αντιθέτως, η πολιτική για την ενεργειακή φτώχεια πρέπει να βασιστεί κυρίως σε **μέτρα ριζικής ενεργειακής ανακαίνισης** στις κατοικίες των νοικοκυριών που πλήττονται από αυτήν καθώς και σε **καινοτόμες κοινωνικές πολιτικές**. Παρόμοια μέτρα μπορούν να συνδυαστούν με πολιτικές **ενεργούς απασχόλησης** των ατόμων που πλήττονται από την ενεργειακή φτώχεια (ακόμα και σε εργασίες που απαιτούνται για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων) καθώς και με **πολιτικές παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές** μέσω ενεργειακών συνεταιρισμών σε επίπεδο ακόμα και γειτονιάς.

Είναι ανάγκη, λοιπόν, να διασφαλιστεί το **δικαίωμα πρόσβασης όλων των πολιτών στην ενέργεια**, με βάση και το **άρθρο 34, παράγραφος 3** του [Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#), το οποίο ορίζει ότι, «προκειμένου να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια, η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους». Αυτό το δικαίωμα, όμως, πρέπει να διασφαλιστεί μέσα από την προώθηση πολιτικών που βασίζονται στην κοινωνική και πράσινη καινοτομία και όχι μέσω προσωρινών, αναποτελεσματικών και μη βιώσιμων μέτρων.

Στόχος πρέπει, λοιπόν, να είναι η αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας με τρόπο που να συνάδει με την **κοινωνική δικαιοσύνη**, την **απασχόληση -δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας** και άλλες πολιτικές που σχετίζονται με το θέμα, όπως αυτές για την **πολιτική στέγασης** και **κοινωνικής κατοικίας**, την **ενεργειακή αποτελεσματικότητα των κτηρίων**, την **εξυγίανση των δημοσιονομικών**, την **προστασία του κλίματος** και την **απεξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα**.

Αναγκαίος ο ευρωπαϊκός συντονισμός σε θέματα ενεργειακής φτώχειας

[Ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου](#) που υπερψηφίστηκε στις 14 Απριλίου 2016 (μη δεσμευτικό νομοθετικά) υποστηρίζει την συντονισμένη πολιτική για αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο (καθώς και τη **σύνδεση των κοινωνικών στόχων και της ενεργειακής πολιτικής**), με δεδομένο ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία για την ενεργειακή πολιτική αναγνωρίζει τους κοινωνικούς στόχους στις πολιτικές ενεργειακής απόδοσης. Θεωρεί, μάλιστα, λυπηρό το γεγονός ότι οι συναφείς διατάξεις της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για τη στόχευση των νοικοκυριών που πλήττονται από ενεργειακή ένδεια και της κοινωνικής κατοικίας (άρθρο 7, παράγραφος 7) δεν αξιοποιούνται πλήρως από τα κράτη μέλη. Η Οδηγία 2012/27/ΕΕ ζητάει από τα κράτη μέλη να αναπτύξουν προγράμματα ευαισθητοποίησης και να ενημερώνουν και να συμβουλεύουν τα άτομα και τα νοικοκυριά σχετικά με την ενεργειακή απόδοση.

Το ψήφισμα του Ευρωκοινοβουλίου καλεί την Επιτροπή και τα κράτη μέλη να προωθήσουν ισχυρά μέτρα για την κοινωνική στέγαση και να ενισχύσουν τις επενδύσεις στην ενεργειακή απόδοση στις κοινωνικές ενοικιαζόμενες κατοικίες μέσω των Ευρωπαϊκών Ταμείων.

Υπενθυμίζει, επίσης, ότι οι τοπικές αρχές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο προωθώντας **εναλλακτικά μέσα χρηματοδότησης**, όπως μεταξύ άλλων συνεργατικά μοντέλα, καθώς και **συμφωνίες συλλογικής αγοράς**, ώστε να δώσουν τη δυνατότητα στους καταναλωτές να συνδυάζουν τις ενεργειακές απαιτήσεις τους, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτόν στη μείωση των τιμών ενέργειας.

Συνεργασία για προτάσεις πολιτικής με στόχο την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας

Το **Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας**, η ΚοινΣΕπ **«Άνεμος Ανανέωσης»** και το **Ινστιτούτο Κτιρίων Μηδενικής Ενεργειακής Κατανάλωσης**, που δραστηριοποιούνται στους τομείς της οικολογίας, της εξοικονόμησης ενέργειας αλλά και της βιωσιμότητας, επεξεργάζονται ένα σχέδιο προτάσεων και πολιτικής με στόχο την δημοσίευση ενός policy paper με θέμα **«Η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα και η συμβολή της πράσινης κοινωνικής καινοτομίας στην αντιμετώπιση της»**.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας αυτής, το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδας, η ΚοινΣΕπ «Άνεμος Ανανέωσης» και το Ινστιτούτο Κτιρίων Μηδενικής Ενεργειακής Κατανάλωσης, σε συνεργασία με το Γραφείο Αστικής Ανθεκτικότητας και Βιωσιμότητας του Δήμου Αθηναίων, συνδιοργάνωσαν την Τετάρτη 20 Απριλίου 2016, στην Αθήνα, το **1ο Εργαστήριο διαλόγου** με θέμα «Η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα και η συμβολή της πράσινης κοινωνικής οικονομίας».

Το εργαστήριο αποτελεί το πρώτο από μια σειρά προπαρασκευαστικές δράσεις με στόχο να συγκεντρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία και προτάσεις τα οποία θα ενσωματωθούν στο policy paper που έχει προγραμματιστεί να παρουσιαστεί τον Σεπτέμβριο 2016.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε ήταν συμμετοχική και δόθηκε η δυνατότητα σε πολλούς εκπροσώπους θεσμικών, ακαδημαϊκών φορέων και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών να τοποθετηθούν και να συζητήσουν το θέμα δομημένα και ουσιαστικά.

Για να είναι αποδοτική η διαδικασία, ο διάλογος δομήθηκε γύρω από 7 ερωτήματα που αφορούσαν στα αίτια και στα χαρακτηριστικά του φαινομένου της ενεργειακής φτώχειας καθώς και γύρω από άλλα 8 που αφορούσαν σε προτάσεις για την αλλαγή πολιτικής και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος. Το 2^ο εργαστήριο θα πραγματοποιηθεί στα τέλη Ιουνίου.

Περισσότερα: <http://anemosananeosis.gr/el/archives/1887>
<http://inzeb.org/1st-workshop-fuel-poverty-greece/>

